

LHBTIQ+ fictie geschreven tijdens en over de Tweede Wereldoorlog

Een zoektocht naar aanvullend materiaal

Tessa Karsten

BA English Language and Culture

Universiteit Utrecht

26 augustus 2021

Inhoudsopgave

ALGEMENE INTRODUCTIE.....	3
NIET GEVONDEN FICTIE MATERIAAL	4
INTRODUCTIE	4
POËZIE IN DE TWEEDE WERELDOORLOG VS. DE EERSTE WERELDOORLOG	4
TONEELSTUKKEN	6
ZOEKTERMEN	6
NEO-HISTORISCHE FICTIE	6
<i>Relevantie en bruikbaarheid .....</i>	<i>7</i>
<i>Vindbaarheid .....</i>	<i>7</i>
HET GEVONDEN MATERIAAL	8
ZOEKMETHODEN	8
HET GEVONDEN MATERIAAL BINNEN DE COLLECTIE	8
<i>Proza.....</i>	<i>8</i>
HET GEVONDEN MATERIAAL BUITEN DE COLLECTIE	11
<i>Proza.....</i>	<i>11</i>
<i>Poëzie .....</i>	<i>13</i>
<i>Toneelstukken .....</i>	<i>14</i>
BIBLIOGRAFIE.....	15
<i>Lijst van gebruikte naslagwerken en bloemlezingen uit de collectie van IHLIA .....</i>	<i>15</i>
<i>Overige gebruikte naslagwerken en bloemlezingen .....</i>	<i>16</i>
ONGESCHIKT FICTIE MATERIAAL.....	17
INTRODUCTIE.....	17
HET ‘AFGEKEURDE’ MATERIAAL	17
<i>Proza.....</i>	<i>17</i>
<i>Poëzie .....</i>	<i>19</i>
CONCLUSIE.....	21
BIBLIOGRAFIE.....	22

Algemene introductie

Het doel van mijn bijdrage aan het project over homoseksualiteit in en rond de Tweede Wereldoorlog was het vinden van LHBTIQ+ fictie geschreven tijdens en/of over deze periode. Met een eerdere selectie als uitgangspunt ben ik op het internet en in het archief van IHLIA op zoek gegaan naar materiaal dat binnen dit kader paste.

Om te beginnen heb ik zo'n twee weken besteed aan een soort oriëntatiefase waarin ik zo veel mogelijk primaire en secundaire literatuur heb trachten te vinden. Door zo veel mogelijk combinaties van zoektermen te proberen ('gay/queer/lesbian,' 'WWII/Second World War' en 'literature/novels/poetry/plays') op WorldCat, in de IHLIA-catalogus en op Google Scholar heb ik een flinke hoeveelheid mogelijk geschikt materiaal kunnen vinden.

De vijf weken die daarop volgden heb ik besteed aan het organiseren van dit materiaal. Door artikelen, naslagwerken en bloemlezingen door te nemen heb ik de gevonden werken kunnen indelen op basis van relevantie. Welke werken pasten eigenlijk niet binnen het thema 'homoseksualiteit in de Tweede Wereldoorlog', en welke werken wel?

Op deze manier ontstond er langzaam maar zeker een patroon. Veel werken waarvan ik in eerste instantie dacht dat ze geschikt zouden zijn vielen keer op keer voor enigszins dezelfde redenen af. Voor veel werken was de Tweede Wereldoorlog slechts een setting en verder niet relevant voor het verhaal, en veel werken gebruikten homoseksualiteit slechts als 'aandachtstrekker' om er vervolgens niet op in te gaan. Omdat een groot deel van de werken die ik gevonden had dus vielen onder de noemer 'ongeschikt', heb ik besloten een hoofdstuk in dit verslag daaraan te weiden. Zo is het duidelijk welke wegen ik in ben geslagen in deze periode van twee maanden, ook als deze wegen mij nergens hebben gebracht.

Verder open ik dit verslag met een korte bespreking over wat mijn verwachtingen waren over wat ik ging vinden, en wat ik uiteindelijk gevonden heb. Hier ga ik bijvoorbeeld in op poëzie, neo-historische fictie en het combineren van zoektermen in bepaalde zoekmachines. Dit creëert een volledig beeld over de dingen die ik graag had willen vinden, maar die ik in de meeste gevallen helaas niet gevonden heb.

Niet gevonden fictie materiaal

Introductie

Een van de dingen die mij opviel tijdens het doorlopen van de tags ‘NOB’ en/of ‘WOII’ in Cardbox was de scheve representatie van literaire genres. Zo was er al relatief veel proza opgenomen in de lijst, maar was er nauwelijks poëzie te bekennen. Voor mij was dit opmerkelijk, gezien mijn verwachting was dat er wel degelijk een aantal oorlogsdichters waren die tijdens de Tweede Wereldoorlog in de traditie van de Eerste Wereldoorlog schreven en dus ook de homo-erotische thema’s aanhaalden. Verder zag ik ook dat er op Martin Shermans *Bent* na geen toneelstukken waren opgenomen. Mijn verwachting (en hoop) was dat ik hier minstens nog wel één werk aan toe kon voegen, dus daar heb ik mij ook op gefocust.

Ook was mijn verwachting dat ik via WorldCat aardig wat bruikbare materialen zou kunnen vinden. Via de universiteit heb ik toegang tot deze wereldwijde catalogus van bibliotheekcollecties die veel collecties van universiteitsbibliotheken en archieven bevat. Voor zowel primaire werken als secundaire literatuur leek mij dit dan ook een nuttige zoekmethode. Zo kon ik enigszins het kaf van het koren scheiden wat betreft betrouwbare bronnen.

Tenslotte wilde ik er ook voor zorgen dat ik rekening hield met diversiteit in mijn zoektocht. Er waren al relatief veel werken van homoseksuele witte mannen opgenomen in de vorige lichting, dus mijn doel was om te trachten de balans enigszins te herstellen. Mijn verwachting was dat ik door iets specifiekere zoektermen dan enkel ‘gay WWII literature’ hier al een eind mee zou kunnen komen.

Poëzie in de Tweede Wereldoorlog vs. de Eerste Wereldoorlog

In *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry* haalt Dawn Bellamy in haar hoofdstuk over dichters tijdens de Tweede Wereldoorlog een belangrijk idee aan. Bellamy verwijst naar een brief van Keith Douglas, een dichter die in de Tweede Wereldoorlog in Normandië om het leven is gekomen, waarin hij zich afvraagt waarom er geen dichters zoals Owen en Sassoon zijn die over hun homo-erotische oorlogservaringen schreven terwijl ze die doorstonden. Douglas beantwoordt zijn vraag als volgende:

Er zijn zulke dichters, maar ze schrijven niet. Ze schrijven niet omdat er, vanuit het oogpunt van een soldaat, niets nieuws is aan deze oorlog, behalve het mobiele karakter ervan. Er zijn twee redenen: de hel kan niet twee keer losgelaten worden: hij werd

losgelaten in de Grote Oorlog en het is nu dezelfde oude hel ... Bijna alles wat een moderne dichter in actieve dienst inspireert om te schrijven, zou tautologisch zijn.¹

In *The Great War and Modern Memory* haalt Paul Fussell het idee aan dat deze niet vernieuwende natuur van de Tweede Wereldoorlog er juist voor zorgt dat dichters de iconografie van de Eerste Wereldoorlog hergebruiken en opnieuw zijn gaan ontwikkelen.² Fussell ziet de overeenkomsten tussen deze iconografie, zoals bloemen en de kruisiging, maar noteert tegelijkertijd ook een belangrijk aspect dat mist: homo-erotiek.³ Fussell, die deze afwezigheid erkent, vraagt zich af:

Waren de dichters van de Tweede Wereldoorlog seksueel en sociaal zelfbewuster dan die van de Eerste? Waren ze gevoeliger voor de risico's van schaamte en spot? Waren de veronderstelde bevindingen van Freud en Adler en Krafft-Ebing en Stekel zo doorgedrongen tot de populaire cultuur dat men in de sfeer van 'democratische' uniformiteit die de Tweede Wereldoorlog domineerde ervoor wilde zorgen dat men er nu niet 'abnormaal' uitzag?⁴

In de Eerste Wereldoorlog, aldus Fussell, was de unieke fysieke tederheid, de bereidheid om openlijk de lichamelijke schoonheid van jonge mannen te bewonderen, de onbeschaamde erkenning dat mannen verliefd op elkaar kunnen zijn ruimschoots aanwezig.⁵ Fussell weet zelf geen concreet antwoord op te geven op de vraag waarom dit aspect zo goed als verdwenen is uit de iconografie van de Tweede Wereldoorlog maar speculeert dus enkel dat het iets te maken heeft met psychologie. Gregory Woods haalt in zijn boek *Articulate Flesh: Male Homo-eroticism and Modern Poetry* echter het idee aan dat psychologie niet het hele antwoord kan zijn, en dat er nog een tweetal andere redenen zijn.⁶

Ten eerste wijst Woods ons op de "statische aard"⁷ van de Eerste Wereldoorlog. Men had enkel zijn eigen kijk op de vijandelijkheden, gezien dit de eerste Wereldoorlog in de geschiedenis was. Woods constateert dat "intact of gebroken, noodgedwongen nam het lichaam van de naaste man een groot deel van het zicht in beslag".⁸ Bovendien waren alle generaties en zowel mannen als vrouwen direct bij de Tweede Wereldoorlog betrokken, in

---

¹Keith Douglas in Dawn Bellamy, "Others Have Come Before You: The Influence of Great War Poetry on Second World War Poets," in *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry*, ed. Tim Kendall (Oxford: Oxford UP, 2007), 300.

²Paul Fussell, *The Great War and Modern Memory* (Oxford: Oxford UP, 1975), ix.

³Ibid., 280.

⁴Ibid.

⁵Ibid., 279.

⁶Gregory Woods, *Articulate Flesh: Male Homo-eroticism and Modern Poetry* (New Haven: Yale UP, 1987), 70.

⁷Ibid.

⁸Ibid.

tegenstelling tot de Eerste Wereldoorlog. Gezonde, jonge mannen verloren volgens Woods dus een deel van de aandacht.⁹ Woods benadrukt echter dat dit niet betekent dat de Tweede Wereldoorlog compleet ontbloot is van homo-erotische poëzie.¹⁰ Hoewel dit een mooie gedachte is, zou ik graag willen weten waar men deze poëzie volgens Woods dan kan vinden. Bij mij liep het spoor na Dunstan Thompson en een enkel gedicht van Keith Douglas jammer genoeg dood.

Toneelstukken

Helaas geldt voor poëzie hetzelfde als voor toneelstukken. Op één toneelstuk van Marian Pankowski na heb ik geen verdere toneelstukken over homoseksualiteit in en rond de Tweede Wereldoorlog kunnen vinden. Ook is er binnen de literatuurwetenschappen weinig geschreven over waarom dit zo'n vergeten genre lijkt binnen de literatuur tijdens deze periode. Wellicht dat de redenen hiervoor tot op zekere hoogte samenvallen met de ideeën over poëzie, maar dat is enkel speculatie.

Zoektermen

Verder wilde ik ook proberen om iets meer diversiteit te creëren binnen het gevonden materiaal. Echter liep ik al snel tegen een probleem aan: de verschillende zoektermen kwamen vaak toch weer uit bij homoseksuele mannen, voornamelijk via Google Scholar. Zoektermen met de woorden 'lesbian' of 'trans' leverden vaak helemaal niks op, en termen zoals 'gay' en 'queer' die soms als parapluterm gebruikt worden leidden enkel tot M/M literatuur. Na enig geblader kwam ik wel bij verschillende werken over en van vrouwen en niet witte mensen uit, maar helaas heb ik niet zo veel kunnen vinden als ik gehoopt had.

Neo-historische fictie

Gedurende mijn oriëntatiefase werd het mij tevens snel duidelijk dat er een grote hoeveelheid hedendaagse historische fictie, ook wel neo-historische fictie genoemd, over de Tweede Wereldoorlog is geschreven in het afgelopen decennium. Via de tags op WorldCat kwamen er veel fictieboeken naar boven met publicatiedata tussen 2010 en 2020.

---

⁹Ibid.

¹⁰Ibid.

Deze trend is niet alleen binnen de literatuur over de Tweede Wereldoorlog te observeren, maar in het genre van historische fictie als groter geheel, concludeert Elodie Rousselot.¹¹ Neo-historische literatuur herinterpreteert, herontdekt en herziet opzettelijk de belangrijke aspecten van de periode waarnaar het terugkeert.¹² Volgens Rousselot lijken deze werken dus ‘echt’, maar zijn ze altijd gericht op het overbrengen van een oppervlakkig beeld van de realiteit.¹³ Enerzijds streeft neo-historische fictie naar een hoge graad van historische nauwkeurigheid, anderzijds is ze zich bewust van de beperkingen van dat project.¹⁴ Een van de risico’s van neo-historische fictie is volgens Rousselot dan ook de productie van historische verhalen die lijken in te spelen op de nostalgische drijfveren van het heden.¹⁵ Deze gedachtegang leidde mij tot een tweetal vragen: ten eerste, wat is de relevantie en bruikbaarheid van deze werken en ten tweede, wat voor gevolgen heeft dit voor de vindbaarheid van oudere werken?

Relevantie en bruikbaarheid

Er werd al snel duidelijk dat veel van deze werken niet bruikbaar waren voor dit project. Veel van deze werken trokken Rousselots ‘kritische herbeoordeling’ wel erg ver en leunden meer naar wat Nick Bentley “nostalgische re-exotisering van de periode” noemt.¹⁶ De creatieve mogelijkheden die het genre biedt leidt tot historische fictie wat meer lijkt op pure fictie dan historisch onderbouwde fictie.

Vindbaarheid

De grote hoeveelheid neo-historische fictie die gepubliceerd wordt leidt tevens tot een oververzadiging van de zoekmachines. Voornamelijk WorldCat heeft hier problemen mee. Alle werken, ook degene die niet zozeer als literatuur beschouwd kunnen worden, worden getoond onder de tags. Dit zorgde er soms voor dat ik erg lang bezig was met het doorlopen van de tags op WorldCat, en er vervolgens dan weinig bruikbaar materiaal vond.

---

¹¹Elodie Rousselot, ed., *Exoticising the Past in Contemporary Neo-Historical Fiction* (Londen: Palgrave Macmillan, 2014), 2.

¹²Ibid.

¹³Ibid., 4.

¹⁴Ibid.

¹⁵Ibid., 5.

¹⁶In Ibid., 14.

Het gevonden materiaal

Zoekmethoden

Mijn twee voornaamste manieren om te zoeken waren via Google Scholar en via WorldCat. Google Scholar toont enkel academische peer-reviewed bronnen, wat mijn zoektocht aanzienlijk makkelijker heeft gemaakt. Dit scheelde mij een hoop tijd gezien ik niet zelf nog de feiten in deze artikelen na hoefde te lopen.

Zoals eerder genoemd ben ik begonnen met het simpelweg zoeken op verschillende combinaties van zoektermen in deze zoekmachines. De essentie was een combinatie van de trefwoorden ‘gay/queer/lesbian,’ ‘WWII/Second World War’ en ‘literature/novels/poetry/plays.’ Alle materialen die ik tegen ben gekomen heb ik vervolgens opgeslagen. Na een periode van zo’n twee weken waarin ik enkel materialen verzameld had ben ik al deze werken na gaan lopen op relevantie. Door reviews en artikelen over deze werken door te lezen kwam ik erachter of ze wel of niet binnen dit project pasten. Gaandeweg heb ik extra materiaal verzameld om de benodigde extra informatie te achterhalen, maar het grootste deel van de secundaire literatuur was toen al aanwezig.

Al het materiaal wat ik gevonden heb, heb ik ook door Cardbox en de online catalogus van IHLIA gehaald. Op deze manier kwamen er opmerkingen, verwante tags, artikelen en andere naslagwerken en bloemlezingen naar boven. Deze kon ik vervolgens dan weer gebruiken om verder onderzoek te doen.

De werken die ik tijdens deze stage heb gevonden heb ik in dit verslag ingedeeld in twee categorieën: bruikbaar materiaal en ongeschikt materiaal. Door ook de materialen te noteren die voor dit project ongeschikt waren hoop ik een duidelijk beeld te schetsen van wat er te vinden is over dit onderwerp, en waar dus al reeds naar gekeken is.

Het gevonden materiaal binnen de collectie

Proza

Titel: *Winter Love* (1962)

Auteur: Han Suyin

Zoekmethode: De bibliografie van *History’s Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War* van Natalie Marena Nobitz doorgenomen. Vervolgens via Google Scholar “The Writing of Han Suyin: A Survey” van Esme Lyon gevonden waar *Winter Love* besproken wordt.

Extra informatie:

- She creates most effectively the impression of life at that time: rationing and various shortages, Displaced Persons and VE Day, the casual attitude of many city dwellers towards air-raids. Realistic too is the picture of student life in London: sordid digs, bleak laboratories, the atmosphere of an all-women institution at a time when most young men were away at war.¹⁷

Titel: *Reflections in a Golden Eye* (1941)

Auteur: Carson McCullers

Zoekmethode: Gevonden via het boek *A History of Gay Literature* van Gregory Woods. In het boek gezocht op 'Second World War,' en zodoende bij McCullers' boek aangekomen.

Extra informatie: Zie "Veiling with Abjection: Carson McCullers' *Reflections in a Golden Eye*" van Sarah Beth Gilbert.¹⁸

Titel: *The End of My Life* (1984)

Auteur: Vance Bourjaily

Zoekmethode: In het archief het boek *The Gay Novel* van James Levin gevonden. In hoofdstuk drie, "Postwar Permissiveness - 1946-1950" wordt Bourjaily's boek besproken.

Extra informatie:

- Without commitments, [the protagonist Skinner Galt] drifts into World War II as an ambulance driver.¹⁹
- What validates [Galt's] existence is not the causes for which the war is being fought, but his friendship with three other drivers. One of these buddies is Rod Manjac.²⁰
- During the course of the novel, Rod has sexual relations with Billy. Rod feels his attraction is more than a casual one, and his homosexual desires offend him so greatly that he runs away.²¹
- Bourjaily's point is the uncertainties of modern life created a generation without direction, and one of the key doubts is gender roles and their relation to sexual orientation.²²

---

¹⁷Esme Lyon, "The Writing of Han Suyin: A Survey," *Journal of Postcolonial Writing* 17 (1978), 214.

¹⁸Sarah Beth Gilbert, "Veiling with Abjection: Carson McCullers' *Reflections in a Golden Eye*," *The Corinthian* 17 (2016).

¹⁹James Levin, *The Gay Novel in America* (New York City: Garland Press, 1991), 92.

²⁰Ibid., 93.

²¹Ibid.

²²Ibid.

Titel: *Rudolf* (1980)

Auteur: Marian Pankowski

Zoekmethode: Auteur gevonden door op Google Scholar te zoeken naar ‘queer holocaust literature,’ toen bij het boek *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics* van Jack J.B. Hutchens terecht gekomen. Vervolgens zijn werken stuk voor stuk met Google Scholar nagelopen en het artikel “Here Comes Pankowski: Adventures in Ambiguity” van Dieter de Bruyn, Kris van Heuckelom en Dorota Walczak gevonden.

Extra informatie:

- Many of these elements come together in what has perhaps become Pankowski’s most emblematic novel, *Rudolf*. The book tells the story of a middle-aged Polish professor (once again the author’s alter ego) who survived the Nazi concentration camps and settled in Brussels. The narrator becomes acquainted with an elderly German homosexual, Rudolf, who shares with him the intimate and candid recollections of his many sexual encounters and gay relationships, while taking a sledgehammer to his interlocutor’s placid middle-class way of life, in favour of an existence filled with physical enjoyment and abundant love.²³
- In the context of Polish literature, Rudolf’s refusal to be ashamed and his celebration of the male body constitute a political act. He sets himself against the “society” that the narrator wishes to defend.²⁴
- Rudolf’s resistance to regulation is illustrated further when he and the narrator begin discussing the war.²⁵

Titel: “Momma” in *The Gallery* (1947)

Auteur: John Horne Burns

Zoekmethode: In het archief het boek *The Gay Novel* van James Levin gevonden. In hoofdstuk drie, “Postwar Permissiveness - 1946-1950” wordt John Horne Burns’ verhaal besproken.

Extra informatie:

---

²³Dieter de Bruyn, Kris van Heuckelom en Dorota Walczak, “Here Comes Pankowski: Adventures in Ambiguity,” *Russian Literature* 70 (2011), 471.

²⁴Jack J.B. Hutchens, *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics* (Lanham: Rowman & Littlefield, 2020), 83.

²⁵Ibid., 84.

- Basically it describes the experiences of American occupation forces in Italy, and the narrative sections of the work are separated by several vignettes called “portraits” of which the fifth is “Momma,” the picture of a gay bar in Naples.²⁶

Het gevonden materiaal buiten de collectie

Proza

Titel: *Make Do and Mend* (2012)

Auteur: Adam Fitzroy

Zoekmethode: De bibliografie van *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War* van Natalie Marena Nobitz doorgenomen. *Make Do and Mend* wordt op verscheidene punten in het boek genoemd.

Extra informatie:

- In Adam Fitzroy's *Make Do and Mend* (2012), the protagonist Harry Lyon has a similar choice to make: he can either plunge into the homosexual subculture that is depicted in even more voyeuristic and promiscuous terms than in *The Charioteer* or enlighten the innocent farm labourer Jim Brynawel about his love for him. When Harry returns home on convalescent leave to his family estate in Wales called Hendra, he encounters Jim for the first time. Harry is immediately attracted to Jim and confesses his homosexuality, which enables the two men to fashion a relationship in surprisingly open terms. I am approaching *Make Do and Mend* as a modern re-write of Renault's novel that opts for an idealistic ending to signal its liberationist consciousness.²⁷
- Sarah Waters' *The Night Watch* (2006) and Adam Fitzroy's *Make Do and Mend* (2012) are historical fictions as identified by Jones, that retrospectively and retroactively construct these stories of homosexuality during the Second World War.²⁸
- Adam Fitzroy's *Make Do and Mend* (2012) takes a similar approach to the atrocities of wartime when the farm labourer Jim Brynawel realises that “[y]ou're a long time dead” – now is the time to “carpe diem” (188) [*emphasis original*]. The constant

---

²⁶Levin, *The Gay Novel*, 94.

²⁷Natalie Marena Nobitz, *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War* (Bielefeld: Transcript Verlag, 2018), 14.

²⁸Ibid., 56.

threat of war and death prompts Jim to find the courage to admit to his feelings for the protagonist Harry Lyon.²⁹

Titel: *The Wolf Ticket* (1998)

Auteur: Caro Clarke

Zoekmethode: Via WorldCat op de tags ‘Lesbian Fiction AND World War’ gezocht.

Vervolgens dit boek gevonden en via Google Scholar bij de review van Susan Kan in *The Lesbian Review of Books* vol. 5, issue 3 over *The Wolf Ticket* gekomen.

Extra informatie: Zie Susan Kan’s “Unlikely Love” in *The Lesbian Review of Books*.³⁰

Titel: *Clifford’s Blues* (1999)

Auteur: John A. Williams

Zoekmethode: Door te zoeken op ‘queer world war II literature’ op Google Scholar bij dit boek terecht gekomen. Vervolgens in het hoofdstuk “Reading *Clifford’s Blues* and Blacks in Nazi Germany in PostNegritude Time” van Mark A. Reid in het boek *From Black to Schwarz* van Maria I. Diedrich meer informatie gevonden over dat het over het leven van een homoseksuele man in de Tweede Wereldoorlog gaat. Ook Sarah Phillips Casteel gaat er in haar artikel “Jazz Fiction and the Holocaust: Reading History for Clues in the Novels of John A. Williams and Esi Edugyan” op in.

Extra informatie:

- This reading of John A. Williams’ *Clifford Blues* (1999) in postNegritude time analyses the blues of Clifford Pepperidge, an African American concentration camp prisoner. His blues encompasses a triple transgression of being black, gay, and a jazz musician, when all three identities were viewed by the Nazis as forbidden, primitive and socially corruptive.³¹
- In *Clifford’s Blues*, the classic blues narrative of an uprooted, suffering individual navigating an alien world is transposed to an unexpected setting: the Dachau concentration camp. Williams’ novel centers on a gay African American jazz pianist,

---

²⁹Ibid., 208.

³⁰Susan Kan, “Unlikely Love,” *The Lesbian Review of Books* 5 (1999).

³¹Mark A. Reid, “Reading *Clifford’s Blues* and Blacks in Nazi Germany in PostNegritude Time,” in *From Black to Schwarz*, ed. Maria I. Diedrich (Münster: LIT Verlag, 2011), 213.

Clifford Pepperidge, who is arrested by the Nazis in Berlin in 1933 after being discovered with a male lover.³²

Poëzie

Titel: “This Loneliness for You Is Like the Wound”

Auteur: Dunstan Thompson

Zoekmethode: Gevonden via het boek *Masquerade: Queer Poetry in America to the End of World War II* van Jim Elledge (ed.) via de tag ‘1940 1950’ in de IHLIA-catalogus.

Vervolgens via het artikel “Two Poets Named Dunstan Thompson” van Dana Gioia een analyse gevonden van “This Loneliness for You Is Like the Wound”.³³ Douglas A. Powell en Kevin Prufer hebben een biografie over Thompson geschreven genaamd *On the Life and Work of a Lost American Master*. Een verzamelwerk van Thompsons poëzie is *Here at Last is Love: Selected Poems of Dunstan Thompson*, gepubliceerd in 2015.

Extra informatie:

- Passionate, impulsive, and melancholy, these are the poems of a vulnerable young man, not sure of his place in the world and afraid of a war he cannot escape.³⁴
- Thompson presents the war indirectly through an urban nightscape of young men seeking furtive pleasure as they powerlessly await their destinies. The war is lethally real, but it remains offstage and invisible. The young soldier's anxiety is one of Thompson's recurring themes, but it usually serves as background for the erotic dramas unfolding in the poems. War sometimes serves simultaneously as subject and metaphor.³⁵
- Through synecdoche, the speaker then becomes the heroic, dying soldier who bears the wound. Reveling in the pathos of the situation, the speaker oddly resists its heroic implication. He presents the heroism ironically as a "folly" in grotesque death scene with the general kissing the doomed man. The sonnet teeters on the edge of sentimentality and self-pity, but before the reader can bring this charge to the poem, the speaker delivers his own stern verdict in the self-lacerating final couplet, which dismisses the poetic fiction he has so carefully constructed.³⁶

---

³²Sarah Phillips Casteel, “Jazz Fiction and the Holocaust: Reading History for Clues in the Novels of John A. Williams and Esi Edugyan,” *Holocaust and Genocide Studies* 34 (2020), 209.

³³Dana Gioia, “Two Poets Named Dunstan Thompson,” *The Hudson Review* 68 (2015), 79.

³⁴Ibid.

³⁵Ibid.

³⁶Ibid., 80.

Titel: “Field Music”

Auteur: Dunstan Thompson

Zoekmethode: Zie de vorige pagina.

Extra informatie:

- As Dunstan Thompson says in ‘Field Music’, a series depicting soldiers as lovers, ‘whether / You are brave, or live / By discrete cowardice, together / With all soldiers, you love’.³⁷

Titel: “Vergissmeinnicht”

Auteur: Keith Douglas

Zoekmethode: In *Articulate Flesh: Male Homo-Eroticism and Modern Poetry* van Gregory Woods de naam Keith Douglas tegengekomen. Vervolgens op zijn naam plus ‘war poetry’ gezocht in Google Scholar en in het naslagwerk *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry* van Tim Kendall het hoofdstuk “‘Others Have Come Before You’: The Influence of Great War Poetry on Second World War Poets” van Dawn Bellamy gevonden. Volgens *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry* staat er op blz. 105 van *Keith Douglas: A Study* van William Scammell verdere informatie over “Vergissmeinnicht.”

Extra informatie:

- Douglas’s ‘Vergissmeinnicht’ is a poem rich with sexual connotations.³⁸
- Douglas, however, in ‘Vergissmeinnicht’, exploits more intensely the sado-masochistic associations of eroticism; the soldier is ‘mocked at by his own equipment / that’s hard and good when he’s decayed’.³⁹
- That Douglas is not selective about the iconography – the eroticism of his poetry, for instance, sets him apart from his contemporaries – implies an unconscious, internalised dimension to his use of the Great War’s mythology.⁴⁰

Toneelstukken

Titel: *Teatrowanie nad swietym barszczem* (1967)

Auteur: Marian Pankowski

---

³⁷Woods, *Articulate Flesh*, 65.

³⁸Bellamy, “‘Others Have Come Before You,’” 312.

³⁹Ibid.

⁴⁰Ibid., 313-4.

Zoekmethode: Auteur gevonden door op Google Scholar te zoeken naar ‘queer holocaust literature,’ toen bij het boek *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics* van Jack J.B. Hutchens terecht gekomen. Vervolgens zijn werken stuk voor stuk met Google Scholar nagelopen en de artikelen “The Pink Triangle and Gay Camp Identity in Marian Pankowski’s Writings” van Bozena Shallcross, “About the Revolutions of ‘Planet Auschwitz’: Marian Pankowski’s Lecture on Anti-Martyrological Literature” van Piotr Krupínski en “Zakaz reprezentacji i reprezentacja zakaza” van Jakub Momro gevonden.

Extra informatie:

- In *Teatrowanie nad swietym barszczem*, as a play on the meaning of homosexuality in the camp, Pankowski forges a new strategy of camp identity as an ambivalent entity, which encompasses a peculiar kind of permissivism and protestation.⁴¹
- *Teatrowanie nad swietym barszczem* is a turbulent story of a homosexual relationship between a German capo and a teenage Polish prisoner.⁴²
- In this sense, Pankowski’s drama is not a provocation at all, as it does not concern the camps themselves, but the sphere or problem of presenting them, which creates a dense tangle of political, aesthetic, and epistemological issues.⁴³
- Hence Pankowski purposely targets all “symptomatic” images of the body at the form, and equally deliberately tries to arouse a kind of affective confusion (from images of silly joy, through feeling disgusted, to sophisticated pornography). The “body in the camp” portrayed by Pankowski seems to be both the last bridgehead of intimacy and a radical sphere of violence.⁴⁴

Bibliografie

Lijst van gebruikte naslagwerken en bloemlezingen uit de collectie van IHLIA

Aldrich, Robert, en Garry Wotherspoon. *Who’s Who in Gay and Lesbian History: From Antiquity to World War II*. Routledge, 2000.

Bergman, David. *Gaiety Transfigured: Gay Self-representation in American Literature*. University of Wisconsin Press, 1991.

---

⁴¹Bozena Shallcross, “The Pink Triangle and Gay Camp Identity in Marian Pankowski’s Writings,” *Russian Literature* 70 (2011), 517.

⁴²Piotr Krupínski, “About the Revolutions of ‘Planet Auschwitz’: Marian Pankowski’s Lecture on Anti-Martyrological Literature,” *Russian Literature* 70 (2011), 566.

⁴³Momro Jakub, “Zakaz reprezentacji i reprezentacja zakaza,” *Didaskalia* 107 (2012), 77.

⁴⁴Ibid.

- Elledge, Jim. *Masquerade: Queer Poetry in America to the End of World War II*. Indiana UP, 2004.
- Evans, Curtis. *Murder in the Closet: Essays on Queer Clues in Crime Fiction Before Stonewall*. McFarland & Company, 2016.
- Goulianos, Joan. *By a Woman Writt: Literature from Six Centuries by and About Women*. Bobbs-Merrill, 1973.
- Jöhling, Wolfgang. *Diskrete Leidenschaften: Homosexuelle Prosa aus Polen*. Foerster, 1988.
- Jones, Sonya L. *Gay and Lesbian Literature Since World War II: History and Memory*. Routledge, 1998.
- Levin, James. *The Gay Novel: The Male Homosexual Image in America*. Irvington, 1983.
- Meve, Jörn. *Homosexuelle nazis': ein Stereotyp in Politik und Literatur des Exils*. Männerschwarm, 1990.
- Nelson, Emmanuel S. *Contemporary Gay American Poets and Playwrights: An A-To-Z Guide*. Greenwood Publishing Group, 2003.
- Nobitz, Natalie Marena. *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War*. Transcript Verlag, 2018.
- Ridinger, Robert B. Marks. *An Index to The Advocate: The National Gay Newsmagazine 1967-1982*. Liberation Publications, 1987.
- Strambolian, George, en Elaine Marks. *Homosexualities and French Literature: Cultural Context/Critical Texts*. Cornell UP, 1979.
- Summers, Claude. *Gay Fictions: Wilde to Stonewall: Studies in a Male Homosexual Literary Tradition*. Continuum, 1990.
- Woods, Gregory. *A History of Gay Literature: The Male Tradition*. Yale UP, 1999.
- Woods, Gregory. *Articulate Flesh: Male Homo-Eroticism and Modern Poetry*. Yale UP, 1987.

Overige gebruikte naslagwerken en bloemlezingen

- Hutchens, Jack J.B. *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics*. Lexington Books, 2020.
- Sartori, Eva M., en Dorothy W. Zimmerman. *French Women Writers: A Bio-Bibliographical Source Book*. University of Nebraska Press, 1991.

Ongeschikt fictie materiaal

Introductie

Tijdens mijn zoektocht ben ik veel interessant materiaal tegengekomen. Bloemlezingen, naslagwerken en verzamelbundels over het onderwerp bevatten al snel circa vijf auteurs elk die interessant leken voor mijn onderzoek, en dus noteerde ik deze allen in een verzameldocument. Toen het moment aangebroken was om door dit document heen te gaan en alle materialen na te lopen op relevantie, kwam ik er al snel achter dat niet elk werk even relevant was als dat het in eerste instantie leek. Soms bleek de Tweede Wereldoorlog slechts een voetnoot in het verhaal, en in andere gevallen werd het zelfs enkel in het voorwoord vluchtig genoemd.

Om ervoor te zorgen dat een volgende persoon niet in dezelfde valkuilen valt, heb ik binnen dit document een hoofdstuk gecreëerd met alle werken die ik gevonden heb die achteraf ongeschikt waren voor dit project met een korte toelichting. De drie categorieën proza, poëzie en toneel bevatten elk verscheidene werken die voor verschillende redenen niet zijn opgenomen.

Het ‘afgekeurde’ materiaal

Proza

Door via Google Scholar te zoeken naar ‘queer holocaust literature,’ kwam ik bij het boek *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics* van Jack J.B. Hutchens. Dit boek ging o.a. over Marian Pankowski, wie en wiens toneelstuk *Teatrowanie nad swietym barszczem* ik al eerder was tegengekomen. Ook weidde Hutchens een hoofdstuk aan **Julian Strykowski**. Logischerwijs gaat een groot deel van Hutchens boek in op de Holocaust en de herinnering hieraan. Om deze reden noteerde ik dan ook Strykowski’s naam, gezien hij actief was tijdens en na de Tweede Wereldoorlog. Hij heeft echter geen fictieve werken geschreven die over de Tweede Wereldoorlog of de herinnering hieraan gaan en LHBTQI+ thema’s bevatten. Strykowski heeft sowieso weinig werken over de Tweede Wereldoorlog geschreven, *Na wierzbach... nasze skrzypce (Tussen de wilgen... onze viool)* uit 1974 is een van zijn enige boeken over dit onderwerp.⁴⁵ Daarnaast is *Milczenie (Stilte)* uit 1993 pas het eerste werk waarin hij openlijk schrijft over homoseksualiteit.⁴⁶

⁴⁵George Theiner, “Out of the Silence: Interview with a Polish Novelist,” *Index on Censorship* 10 (1981).

⁴⁶Jack J. Hutchens, “Julian Strykowski: Polish, Jewish, Queer,” *Canadian Slavonic Papers* 61 (2019), 13.

Na **Violette Leduc** tegen te zijn gekomen in *French Women Writers* van Eva Sartori en Dorothy Zimmerman heb ik haar naam opgezocht in de digitale bibliotheek van IHLIA. Door binnen de periodieken op haar naam te zoeken, ben ik in *Homologie* (1989-04, blz. 43) en *Sek* (1985-07, blz. 29) informatie over haar leven als lesbische vrouw en haar werken tegengekomen. In deze tijdschriften werden haar boeken *La Folie en tête* en *La Bâtarde* gerecenseerd, en beiden leken interessant gezien deze de periode vlak voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog beslaan. Sartori en Zimmerman wijzen echter op het feit dat Leducs werken strikt gezien als autofictie bestempeld moeten worden. Deze term, bedacht door Serge Doubrovsky, verwijst naar werken die vallen onder de noemer ‘gefictionaliseerde autobiografieën’.⁴⁷ Volgens Sartori en Zimmerman vermengd Leduc op surrealistische wijze de realiteit met de fantasie in haar werk⁴⁸ wat als gevolg heeft dat het niet strikt als fictie gezien kan worden en daardoor niet opgenomen is in dit project.

Een van mijn zoekstrategieën was het via WorldCat zoeken op ‘World War 1939-1945 – fiction AND gay’. Deze methode leverde veel hits op, waaronder *Ship’s Company* van **Lonnie Coleman**. Uit *The Gay and Lesbian Literary Heritage* van Claude J. Summers blijkt echter dat afgezien van de maritieme setting, het verhaal nauwelijks over de oorlog gaat.⁴⁹ Het boek, gepubliceerd in 1957, gebruikt de Tweede Wereldoorlog dus echt als een setting, want verder lijkt het weinig toe te voegen aan het plot en weinig betekenis te hebben voor de karakters. Voor veel boeken uit deze WorldCat zoekopdracht bleek dit het geval. Zo bleek uit *The Gay Novel* van James Levin namelijk dat ook *The Fall of Valor* (1946) van **Charles Jackson** en *The Divided Path* (1949) van **Nial Kent** weinig concreets te maken hadden met de Tweede Wereldoorlog.⁵⁰ Het fenomeen dat relatief recent gepubliceerde boeken enkel ingaan op de oorlog als een setting is iets wat ik vaker tegen ben gekomen. Dit sluit aan op het eerder benoemde idee Rousselot over nostalgische re-exotisering van neo-historische fictie.⁵¹

---

⁴⁷In Eva M. Sartori en Dorothy W. Zimmerman, *French Women Writers: A Bio-bibliographical Source Book* (Westport: Greenwood Press, 1991), 291.

⁴⁸Ibid.

⁴⁹Claude J. Summers, *The Gay and Lesbian Literary Heritage* (Londen: Routledge, 2002), 727.

⁵⁰Levin, *The Gay Novel*,

⁵¹Rousselot, *Exoticising the Past*, 14.

Dezelfde zoekopdracht in WorldCat maar met de combinatie ‘lesbian’ in plaats van ‘gay’ leverde onder anderen het boek *Tory's Tuesday* van **Linda Kay Silva** op. Ook dit boek viel in dezelfde valkuil als *Ship's Company*.

Door het nalopen van het tijdschrift *Women in German Yearbook* kwam ik op het artikel “Making the Stranger the Enemy: Gertrud Kolmar’s *Eine jüdische Mutter*.” Irene Kacandes benoemt dat *A Jewish Mother from Berlin* van **Gertrud Kolmar** thema’s zoals homoseksualiteit in de Weimar Republiek aankaart,⁵² dus ik dacht wellicht dat het ook nog iets benoemt over de Tweede Wereldoorlog gezien het boek gepubliceerd is in 1978. Kolmar is echter in 1943 in Auschwitz overleden, en dit boek was al geschreven in 1931 maar enkel laat gepubliceerd.

Via de zoekopdracht ‘gay literature 1940s’ op Google Scholar kwam ik bij het boek “Literature of the 1940s: War, Postwar and ‘Peace’” van Gill Plain. Hierin bespreekt Plain het boek *From the City, From the Plough* (1948) van **Alexander Baron**. Over dit boek zegt Plain het volgende: “Het is zo dat bij het doden van majoor Maddison de tekst van Baron tegelijkertijd de homoseksueel verdrijft, de lezer geruststellend dat de vele intieme vriendschappen die overblijven onproblematisch platonisch zijn.”⁵³ Plain weidt vervolgens uit over het fenomeen dat meerdere auteurs dit gedurende de periode direct na de Tweede Wereldoorlog deden, waaronder dus Alexander Baron.

Poëzie

Een van de eerste materialen die ik heb gebruikt was de bloemlezing *Masquerade: Queer Poetry in America to the End of World War II*⁵⁴, samengesteld door Jim Elledge en gevonden via Cardbox door te zoeken op de tag 1940-1950. In dit werk ben ik **Dunstan Thompson**, een dichter die meerdere gedichten heeft geschreven die goed binnen het thema van het project passen, voor het eerst tegengekomen. Op basis van hun actieve jaren heb ik verder de dichters **Alicia Key Smith** en **Muriël Rukyser** genoteerd om verder naar te zoeken.

---

⁵²Irene Kacandes, “Making the Stranger the Enemy: Gertrud Kolmar’s *Eine jüdische Mutter*,” *Women in German Yearbook* 19 (2003).

⁵³Gill Plain, *Literature of the 1940s: War, Postwar, and ‘Peace’* (Edinburgh: Edinburgh UP, 2013), 128.

⁵⁴Jim Elledge, *Masquerade: Queer Poetry in America to the End of World War II* (Indiana: Indiana UP, 2004).

Alicia Key Smith bleek al snel een doodlopend eind te zijn. Via Google Scholar en WorldCat kwamen er enkel artikelen over de zangeres Alicia Keys naar boven, en ook het zoeken binnen Cardbox in ‘xihlia’ en ‘xfictie’ gaf geen hits. Verder heb ik haar trachten te zoeken binnen de BB/BA knipsels in het IHLIA-magazijn, maar ook daar had ik geen succes.

Muriël Rukeyser kwam vaak naar boven in zoekopdrachten over lesbische poëzie over de Tweede Wereldoorlog, met name haar gedicht “Käthe Kollwitz”. Echter bleek uit nader onderzoek dat dit gedicht geen betrekking heeft tot de Tweede Wereldoorlog. Rukeyser heeft verder wel enkele LHBTIQ+ gedichten geschreven, maar deze gaan verder niet over de Tweede Wereldoorlog.⁵⁵ Rukeyser was verder wel degelijk een oorlogsdichter, maar deze gedichten gingen vervolgens niet over LHBTIQ+ thema’s.⁵⁶

Elizabeth Bishop was een dichter die altijd vrij gesloten was over haar seksualiteit, zo ook constateert Hugh McIntosh in zijn artikel over Bishop.⁵⁷ Haar poëzie gaat nauwelijks in op haar seksualiteit. Bishop heeft dus wel enkele gedichten over deze periode geschreven,⁵⁸ maar deze passen wat betreft de inhoud niet bij dit project.

Tijdens mijn zoektocht naar Dunstan Thompson kwam ik meerdere keren de namen **Robert Friend, Edward Field** en **George Barker** tegen. Uit het artikel “Robert Friend: A Life in Poetry” van **Edward Field** bleek dat Friend voornamelijk tijdens de periode van de Koude Oorlog actief is als dichter.⁵⁹ Ook Walter Holland in het hoofdstuk “The Calamus Root: A Study of American Gay Poetry Since World War II” in *Gay and Lesbian Literature Since World War II* beaamt dit. Hetzelfde geldt eigenlijk voor Edward Field. Hij was een actief dichter die zich ook veel bezighield met homoseksualiteit, maar in de verkeerde periode.

---

⁵⁵Artemis Michailidou, “Edna Millay, Muriel Rukeyser, and Adrienne Rich: political poetry, social protest, and the place of the woman writer,” *European Journal of American Culture* 22 (2003).

⁵⁶Stefania Heim, “Muriel Rukeyser’s Experimental Feminine Poetics of War,” *Textual Practice* 32 (2018).

⁵⁷Hugh McIntosh, “Conventions of Closeness: Realism and the Creative Friendship of Elizabeth Bishop and Robert Lowell,” *PMLA* 127 (2012), 236.

⁵⁸Steven Gould Axelrod, “The Middle Generation and WWII,” *War, Literature & the Arts* 11 (1999).

⁵⁹Edward Field, “Robert Friend: A Life in Poetry,” *The Gay and Lesbian Review* 10 (2003), 22.

Conclusie

Hoewel mijn verwachtingen over het materiaal dat ik zou vinden niet altijd werkelijkheid bleken, ben ik desondanks tevreden met wat ik heb gevonden. Vele gevonden werken mogen voor dit project dan wellicht ‘ongeschikt’ zijn, het niet vinden of vinden en niet gebruiken is ook een belangrijke toevoeging. Daarnaast zijn de werken die ik wel heb kunnen vinden ook een goede toevoeging aan de al bestaande lijst van LHBTIQ+ fictie geschreven tijdens en over de Tweede Wereldoorlog. Zo is de lijst door Dunstan Thompson een dichter rijker, en zorgt *Clifford's Blues* van John A. Williams voor een Afro-Amerikaans perspectief op homoseksualiteit tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Mijn hoop is dat dit verslag een duidelijk beeld heeft geschetst van wat er binnen dit onderwerp te vinden is op het gebied van fictie. Ook hoop ik dat de doodlopende wegen die ik in ben geslagen die hier omschreven zijn ervoor zorgen dat een ander persoon een overzichtelijker beginpunt heeft. Met dit beschreven ‘ongeschikte’ materiaal en mijn gebruikte zoekmethoden is de zoektocht naar verder materiaal hopelijk versimpeld. De bibliografie van zowel dit verslag als van alle bronnen die ik heb gebruikt tijdens mijn zoektocht vormen een goed beginpunt voor verder onderzoek. Daarnaast zorgt het niet gevonden materiaal, met name poëzie uit de Tweede Wereldoorlog, hopelijk voor verder onderzoek zodat ook deze vragen in de toekomst beantwoord kunnen worden.

Bibliografie

- Axelrod, Steven G. "The Middle Generation and WWII." *War, Literature & the Arts*, vol. 11, 1999, pp. 1-41.
- Bellamy, Dawn. "'Others Have Come Before You: The Influence of Great War Poetry on Second World War Poets.'" *The Oxford Handbook of British and Irish War Poetry*, bewerkt door Tim Kendall, Oxford UP, 2007, pp. 299-314.
- Casteel, Sarah P. "Jazz Fiction and the Holocaust: Reading History for Clues in the Novels of John A. Williams and Esi Edugyan." *Holocaust and Genocide Studies*, vol. 34, no. 2, 2020, pp. 206-24.
- De Bruyn, Dieter, Kris van Heuckelom en Dorota Walczak. "Here Comes Pankowski: Adventures in Ambiguity." *Russian Literature*, vol. 70, no. 4, 2011, pp. 467-78.
- Elledge, Jim. *Masquerade: Queer Poetry in America to the End of World War II*. Indiana UP, 2004.
- Field, Edward. "Robert Friend: A Life in Poetry." *The Gay and Lesbian Review*, vol. 10, no. 3, 2003, p. 22.
- Fussell, Paul. *The Great War and Modern Memory*. Oxford UP, 1975.
- Gilbert, Sarah B. "Veiling with Abjection: Carson McCullers' *Reflections in a Golden Eye*." *The Corinthian*, vol. 17, 2016, pp. 35-50.
- Gioia, Dana. "Two Poets Named Dunstan Thompson." *The Hudson Review*, vol. 68, no. 1, 2015, pp. 69-88.
- Heim, Stefania. "Muriel Rukeyser's Experimental Feminine Poetics of War." *Textual Practice*, vol. 32, no. 7, 2018, pp. 1127-48.
- Hutchens, Jack J.B. "Julian Strykowski: Polish, Jewish, Queer." *Canadian Slavonic Papers*, vol. 61, no. 1, 2019, pp. 1-24.

- Hutchens, Jack J.B. *Queer Transgressions in Twentieth-century Polish Fiction: Gender, Nation, Politics*. Rowman & Littlefield, 2020.
- Jakub, Momro. "Zakaz reprezentacji i reprezentacja zakaza." *Didaskalia*, vol. 107, 2012, pp. 76-85.
- Kacandes, Irene. "Making the Stranger the Enemy: Gertrud Kolmar's *Eine jüdische Mutter*." *Women in German Yearbook*, vol. 19, 2003, pp. 99-116.
- Kan, Susan. "Unlikely Love." *The Lesbian Review of Books*, vol. 5, no. 3, 1999, p. 25.
- Krupínski, Piotr. "About the Revolutions of 'Planet Auschwitz': Marian Pankowski's Lecture on Anti-Martyrological Literature." *Russian Literature*, vol. 70, no. 4, 2011, pp. 553-71.
- Levin, James. *The Gay Novel in America*. Garland Press, 1991.
- Lyon, Esme. "The Writing of Han Suyin: A Survey." *Journal of Postcolonial Writing*, vol. 17, no. 1, 1978, pp. 208-218.
- McIntosh, Hugh. "Conventions of Closeness: Realism and the Creative Friendship of Elizabeth Bishop and Robert Lowell." *PMLA*, vol. 127, no. 2, 2012, pp. 231-47.
- Michailidou, Artemis. "Edna Millay, Muriel Rukeyser, and Adrienne Rich: political poetry, social protest, and the place of the woman writer." *European Journal of American Culture*, vol. 22, no. 1, 2003, pp. 7-22.
- Nobitz, Natalie M. *History's Queer Stories: Retrieving and Navigating Homosexuality in British Fiction about the Second World War*. Transcript Verlag, 2018.
- Plain, Gill. *Literature of the 1940s: War, Postwar, and 'Peace'*. Edinburgh UP, 2013.
- Reid, Mark A. "Reading Clifford's *Blues* and Blacks in Nazi Germany in PostNegritude Time." *From Black to Schwarz*, bewerkt door Maria I. Diedrich, LIT Verlag, 2011), pp. 213-27.

Rousselot, Elodie. *Exoticising the Past in Contemporary Neo-Historical Fiction*. Palgrave Macmillan, 2014.

Sartori, Eva M., en Dorothy W. Zimmerman. *French Women Writers: A Bio-bibliographical Source Book*. Greenwood Press, 1991.

Shallcross, Bozena. "The Pink Triangle and Gay Camp Identity in Marian Pankowski's Writings." *Russian Literature*, vol. 70, no. 4, 2011, pp. 511-23.

Summers, Claude J. *The Gay and Lesbian Literary Heritage*. Routledge, 2002.

Theiner, George. "Out of the Silence: Interview with a Polish Novelist." *Index on Censorship*, vol. 10, no. 6, 1981, pp. 42-3.

Woods, Gregory. *Articulate Flesh: Male Homo-eroticism and Modern Poetry*. Yale UP, 1987.